

Kontrolní činnost odborových organizací na úseku BOZP v České republice

JUDr. Petr Kožmín, LL.M., MBA

Odborové sdružení železničářů
Na břehu 579/3, 190 00 Praha 9 – Vysočany
Znalecký ústav bezpečnosti a ochrany zdraví, z.ú.
Ostrovského 253/3, 150 00 Praha 5
petr.kozmin@osz.org, kozmin@zuboz.cz

Klíčová slova

Odborové organizace, bezpečnost práce, odborová kontrola, pracovněprávní vztahy.

Úvod

V České republice se kontrolní činností na úseku BOZP zabývá celá řada státních orgánů. Vrcholově se jedná především o Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, které má k této činnosti zřízen Státní úřad inspekce práce se svými Oblastními inspektoráty práce a Ministerstvo zdravotnictví ČR s Krajskými hygienickými stanicemi a Hygienickou stanicí hl. m. Prahy. Výkonem kontrolní činností na úseku BOZP se však rovněž zabývají v ČR odborové organizace, které v ČR patří mezi nejvýznamnější zástupce zaměstnanců v pracovněprávních vztazích. Cílem a účelem odborových organizací je formulování, prosazování, obhajování, ochrana a podporování kolektivních a individuálních zájmů zaměstnanců při utváření a stanovení pracovních, sociálních nebo hospodářských podmínek. Jsou oprávněny jednat v pracovněprávních vztazích, včetně kolektivního vyjednávání za stanovených podmínek. K nejdůležitějším úkolům odborových organizací patří právě péče o oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, přičemž vykonávání kontroly nad stavem BOZP u jednotlivých zaměstnavatelů je ve veřejném zájmu a patří k základním právům odborových organizací. Příspěvek se zabývá tímto odborovým právem a poukazuje na zdroje, odkud toto právo pro odborovou organizaci vyplývá.

Oprávnění odborů pro výkon kontroly nad stavem BOZP

Oprávnění pro výkon kontroly nad stavem BOZP odborových organizací vyplývá z právních předpisů, judikatury, ze smlouvy nebo z vnitřních odborových předpisů.

Oprávnění z právních předpisů

Podle ustanovení § 322 odst. 1 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů jsou odborové organizace oprávněny vykonávat kontrolu nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci u jednotlivých zaměstnavatelů, přičemž tuto kontrolu jsou zaměstnavatelé povinni umožnit.[1] Z ustanovení

vyplývá, že kontrolu je možno vykonávat u všech zaměstnavatelů bez ohledu na to, zda u nich působí přímo odborová organizace. Zákon nestanoví, kdo konkrétně může za odborové organizace tuto kontrolní činnost vykonávat, zda základní odborová organizace nebo odborový svaz. Toto určení je zásadně věcí vnitřních předpisů odborových organizací, zpravidla stanov. Ze zákoníku práce dále vyplývá, že náklady na výkon takové kontroly hradí stát.

Oprávnění z judikatury

Podle Nálezu Ústavního soudu ČR č. 116/2008 Sb., sp. zn. Pl. ÚS 83/06, ze dne 12. 3. 2008, lze kontrolu dodržování bezpečnostních předpisů a pravidel považovat za součást obhajoby hospodářských a sociálních zájmů zaměstnanců, což je hlavním úkolem odborových organizací. V oblasti BOZP, která se bezprostředně dotýká života a zdraví zaměstnanců, by měli mít zaměstnanci (i prostřednictvím odborové organizace) možnost upozornit zaměstnavatele na existující nedostatky, a to i na základě vlastních poznatků a způsobem co nejrychlejším. Ustanovení § 322 odst. 1 zákoníku práce lze podle nálezu chápat jako realizaci základního práva zaměstnanců na uspokojivé pracovní podmínky ve smyslu čl. 28 Listiny základních práv a svobod. Podle ústavního soudu má u nás právo nestátních orgánů kontrolovat konkrétně BOZP poměrně dlouhou tradici.[2]

Z Usnesení Nejvyššího správního soudu ČR ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. Konf.5/2010-34 mj. vyplývá, že odborové organizace (např. svazoví inspektoři) mohou provádět kontrolu nad stavem BOZP u jakéhokoliv zaměstnavatele, na kterého dopadá zákoník práce, aniž by u zaměstnavatele podniková odborová organizace působila.[3]

Oprávnění ze smlouvy

Právo odborových organizací k provádění kontrolní činnosti na úseku BOZP rovněž vyplývá i ze ***Smlouvy o úhradě nákladů vzniklých odborovým organizacím podle § 322 zákoníku práce***, uzavřené mezi Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR a konkrétním odborovým svazem (odborovou organizací).[4] Předmětem těchto smluv je úprava úhrady prokázaných a skutečně vynaložených nákladů na výkon kontroly nad stavem bezpečnosti a ochrany zdraví při práci ve smyslu ustanovení § 322 odst. 2 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, kterou provádějí odborové organizace v souladu s tímto ustanovením.

Oprávnění z vnitřních odborových předpisů

Základním vnitřním odborovým předpisem jsou bezpochyby stanovy. Například ze ***Stanov Odborového sdružení železničářů, článku 4 bod 1 písm. d)*** vyplývá mj. jako předmět a cíl OSŽ ***trvalé provádění kontroly nad stavem BOZP svazovými inspektory bezpečnosti práce, základními organizacemi a inspektory BOZP a vyžadování odstraňování závad od zaměstnavatelů v rámci působnosti OSŽ***. [5]

Sankce zaměstnavateli za neumožnění výkonu kontroly nad stavem BOZP

Za neumožnění výkonu kontroly nad stavem BOZP odborové organizaci ze strany zaměstnavatele připouští *zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, v platném znění*, sankce. *Dle ustanovení § 17 odst. 1 písm. v) se fyzická osoba a dle ustanovení § 30 odst. 1 písm. v) právnická osoba a podnikající fyzická osoba se dopustí přestupku na úseku bezpečnosti práce, když nepřizná odborovým orgánům právo vykonávat kontrolu nad stavem BOZP v rozsahu stanoveném v § 322 zákoníku práce. Za tento přestupek je možno uložit pokutu až do výše 300 000 Kč.*[6]

Závěr

Z výše uvedených závěrů vyplývá, že v ČR mají odborové organizace právo vykonávat kontrolu nad stavem BOZP u jednotlivých zaměstnavatelů spadajících pod působnost zákoníku práce bez ohledu na to, zda u tohoto zaměstnavatele existuje odborová organizace. Výkon odborové kontroly je výkonem ve veřejném zájmu a je hrazen státem. Zároveň však tento výkon odborového práva nesmí být v rozporu s dobrými mravy, tedy nesmí jít o takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku pracovněprávního vztahu újmu.[7]

Použitá literatura

- [1] Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.
- [2] Nález Ústavního soudu ČR č. 116/2008 Sb., sp. zn. Pl. ÚS 83/06 ze dne 12.3. 2008.
- [3] Usnesení Nejvyššího správního soudu ze dne 11. 11. 2010, sp. zn. Konf. 5/2010-34.
- [4] Smlouvy o úhradě nákladů vzniklých odborovým organizacím podle § 322 zákoníku práce.
- [5] STANOVY OSŽ, schválené VII. Sjezdem OSŽ dne 10. 11. 2017.
- [6] Zákon č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů.
- [7] Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, sp. zn. 21 Cdo 1037/2009 ze dne 16. 12. 2010.